

УДК 81'373.23(477.43):687:685.3
DOI: 10.31891/2415-7929-2020-20-15

ЮЩИШИНА О. М.
Хмельницький національний університет

АПЕЛЯТИВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ НАЗВ ОДЯГУ ТА ВЗУТТЯ В ОСНОВАХ ПРИЗВИЩЕВИХ НАЗВ І ПРИЗВИЩ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

У статті здійснено лексико-семантичний аналіз прізвищевих назв і прізвищ Центральної Хмельниччини. Антропоніми, мотивовані апелятивами на позначення назв одягу та взуття, згруповано в межах 5 лексико-семантичних груп, які розглянуто в порядку спадання їх частотності. Проведене дослідження прізвищевих системи Центральної Хмельниччини дозволило виявити 152 апелятиви на позначення назв одягу та взуття, які стали твірними основами близько 200 антропонімів. Установлено, що серед проаналізованих прізвищ вищу активність виявляють лексико-семантичні групи «Одяг» (84), «Головні убори» (43), «Прикраси» (29), меншу – «Тканини» (21) і «Взуття» (19). Зазначено, що подальшого вивчення потребують ПН і прізвища Центральної Хмельниччини, основи яких засвідчують негативнооцінну лексику.

Ключові слова: антропонім, апелятив, лексико-семантичний аналіз, лексико-семантична група, прізвище.

YUSHCHYSHYNA O.
Khmelnyskyi National University

APPELLATIVES FOR NAMES OF CLOTHES AND FOOTWEAR BASED ON THE SURNAME DENOMINATIONS AND SURNAMES OF CENTRAL KHMELNYCHINA

Lexical and semantic analysis of the surname denominations and surnames of Central Khmelnychna has been made in the article.

An important task of onomastics is the systematic study of the lexical and semantic structure of onyms, which helps to clarify a number of issues concerning the historical development and formation of the modern Ukrainian literary language. Given the active changes in the vocabulary of our language, we see the need to analyze the surname denominations and surnames of Central Khmelnychna and to identify in their bases tokens to denote the names of clothes and shoes. This topic was partially researched by K. D. Glukhovtseva ("Surnames of Luhansk residents, correlated with the names of clothes and shoes"), L. O. Lisova ("Modern names of Volyn, derived from the names of clothes and shoes"), N. O. Yatsenko ("Ukrainian surnames of the XVIIth century, motivated by appellatives to the names of clothes") and others.

The purpose of the work is lexical-semantic analysis and determination of productivity of the surname denominations and surnames of Central Khmelnychna. The object of our research is the anthroponyms of Central Khmelnychna, which are based on appellatives to denote the names of clothes, shoes and related names.

Anthroponyms, motivated by appellatives to denote the names of clothes and shoes, are grouped within 5 lexical-semantic groups, which are considered in descending order of their frequency. A study of the surname system of Central Khmelnychna revealed 152 appellatives to denote the names of clothing and footwear, which became the basis of about 200 anthroponyms. It is established that among the analyzed surnames the lexical-semantic groups "Clothes" (84), "Hats" (43), "Jewelry" (29) show the highest productivity, "Fabrics" (21) and "Shoes" (19) – lower.

It is noted that further study of the surname denominations and surnames of Central Khmelnychna, the basics of which testify to the negative vocabulary, is needed.

Key words: anthroponym, appellative, lexical-semantic analysis, lexical-semantic group, surname.

Постановка проблеми. Важливим завданням ономастики вважаємо системне вивчення лексико-семантичної структури онімів, яке допомагає з'ясувати низку питань щодо історичного розвитку й становлення сучасної української літературної мови.

Народна термінологія одягу, відбита у прізвищевих назвах і прізвищах, дуже різноманітна, і цінність її полягає в тому, що вона значною мірою відображає багатий творчий досвід в цій сфері діяльності народу, його регіональне розмаїття й історичну глибину [1, с. 3].

Внаслідок соціально-економічних і культурно-побутових змін багато назв складових частин одягу та взуття інтенсивно виходять з обігу, оскільки зникають і самі реалії, для означення яких вони вживалися. А отже, традиційні назви різних предметів народного вбрання, що в свій час широко побутовували, входять уже до історичного фонду мови [1, с. 5]. Як зазначає К. Матейко, від назв поширеного одягу постав ряд прізвиськ-кличок. Жителів, що ходили в *постолах*, прозивали *Постольниками*; від верхнього одягу *гуні* походять прізвиська *Гуняри*, від *кафтана* – *Кафтаняки*, з приводу штанив, пошитих у клин, прозивали *Клинецьми*, а складених у формі баранячих рогів берегів капелюха – *Ріжками* та ін. [1, с. 8]. З огляду на активні зміни в словниковому складі нашої мови вбачаємо необхідність у тому, щоб проаналізувати прізвищеві назви і прізвища Центральної Хмельниччини і виявити в їхніх основах лексеми на позначення назв одягу і взуття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Антропоніми, мотивовані апелятивами на позначення назв одягу та взуття, досліджували К. Д. Глуховцева («Прізвища жителів Луганщини, співвідносні з назвами одягу та взуття») [2], Л. О. Лісова («Сучасні прізвища Волині, похідні від назв одягу та взуття») [3], Н. О. Яценко («Українські прізвищеві назви XVII ст., мотивовані апелятивами на позначення назв одягу») [4] та ін.

К. Д. Глуховцева зазначає, що залежно від значення слова-апелятива, покладеного в основу власної назви, усі зафіксовані прізвища (близько 150) жителів Луганщини можна поділити на групи, і пропонує

деталізовану класифікацію: прізвища, співвідносні з назвами верхнього чоловічого або жіночого одягу; чоловічого або жіночого убору; поясів; прикрас чи нашивок на одязі; взуття; жіночої спідниці, капюшону, коміра, чоловічої сорочки; старого одягу; тканин чи ниток [Див.: 2, 49–51]. Науковець вказує на те, що в основу прізвища нерідко покладені локально обмежені назви одягу, зокрема вони зафіксовані в середньополіських та суміжних говірках, і загальноживані найменування [2, 52–54].

Досліджуючи сучасні прізвища Волині (206), Л. О. Лісова виокремила антропоніми, співвідносні з назвами верхнього одягу (35), його частин і оздоб (34), тканин (28), головних уборів (19), поясного одягу (15), прикрас (14), взуття (не зазначено кількості), назв інших видів одягу. Визначено, що 9 антропонімів похідні від двоосновних лексем, які характеризували особу за манерою носіння одягу [Див.: 3, 317–319].

Здійснивши лексико-семантичний аналіз українських прізвищевих назв XVII ст., Н. О. Яценко робить висновок, що є антропоніми, пов'язані з назвами верхнього одягу, взуття, прикрас та оздоб одягу, чоловічого поясного одягу, тканин. Науковець робить висновок, що найпоширенішим видом одягу козацького війська були *кожух, шапка, штани, чоботи*, про що свідчить значна кількість прізвищевих назв, утворених від вказаних апелятивів; прізвищеві назви утворено лексико-семантичним, морфологічним і синтаксико-морфологічним способами [Див.: 4, 97–99].

Мета роботи – лексико-семантичний аналіз і визначення продуктивності прізвищевих назв та прізвищ Центральної Хмельниччини. **Об'єкт нашого дослідження** – антропоніми Центральної Хмельниччини, в основах яких відображено апелятиви на позначення назв одягу, взуття та суміжних з ними найменувань.

Виклад основного матеріалу. Прізвищеві назви та прізвища, мотивовані апелятивами на позначення назв одягу та взуття, згруповано в межах 5 лексико-семантичних груп. Розглядатимемо їх у порядку спадання продуктивності.

– Одяг: *Бабешко* (бабешка – «кофта жіноча» [1, с. 75]), *Байрак* (пор. байрак – 1) «те саме, що сардак», 2) «жіночий кожух зі смушком», 3) «кожух, покритий фабричним сукном», 4) «суконний півкафтан без талії зі стоячим коміром, без оздоблення» [1, с. 75–76]) або 5) «ліс у яру, в долині» [5, I, с. 91]), *Баско* (баска – «кофта жіноча довга зі зборками; жакет жіночий святковий на підкладці, а також без підкладки, пошитий до талії; кофта жіноча, пошита в талію, внизу широка» [1, с. 76]), *Бекешка* (пор. 1) бекешка > бекеша – «чоловічий верхній теплий одяг старовинного крою з брижами в стані» [5, I, с. 155]), *Бобко* (пор. бобка – 1) «спортивна блуза; літня сорочка з короткими рукавами», 2) «дитяча іграшка» [6, с. 217]), *Брижань* (брижі – «складки на одягу, халявах чобіт» [5, I, с. 234]), *Бунда, Бундар* (бунда – «рід верхнього одягу» [5, I, с. 255]), *Бурка* (пор. бурка – 1) «повсякденний плащ; вид капюшона; вовняна сукня», 2) «картопля» [6, с. 301–302]), *Бушляк* (бушлак – «куртка у вигляді бушлата» [1, с. 79] або бушля – «чапля» [5, I, с. 268]), *Вітрак* (вітрак – «те саме, що кабат з фабричної тканини; короткий жіночий кльошовий плащ» [1, с. 78] або вітряк – «вітряний млин» [5, I, с. 689]), *Губа* (губа – «безрукавний прямоспинний тулуб із широким коміром; зимовий верхній одяг» [1, с. 79] або частина обличчя), *Гунченко, Гунько* (гуня – «верхній суконний одяг» [7, I, с. 340]), *Гурман* (гурман – «верхній довгий одяг» [1, с. 80] або «той, хто любить, цінує вишукані страви» [5, II, с. 196]), *Джуган* (джуга – «різновид одягу XVI ст.» [1, с. 80]), *Дублянка* (дублянка – «кожух з дублених шкір» [5, I, с. 430]), *Кабат* (кабат – 1) «солдатська куртка; пальто; спідниця» [6, с. 331]), *Камзалов* (камзол – 1) «старовинний чоловічий одяг без рукавів», 2) «каптан» [6, с. 358]), *Карман, Карманов* (карман – «кишень» [6, II, с. 394]), *Кирсєв, Кириєнко* (кирея – «вид довгого верхнього плаща» [6, с. 435]), *Кишенька, Клапа* (клап – «зубець в одязі, навушник в шапці» [6, II, с. 457]), *Коба* (коба – «капюшон у верхньому одязі» [1, с. 87]), *Кобель* (кобель – «те саме, що кобеняк; доморобна свита з капюшоном; капюшон в бурці» [1, с. 87]), *Кожан, Кожанов* (кожан – «каптан різної довжини, пошитий із лосинної чи замшевої шкіри» [8, с. 28]), *Кожушко* (кожушка – «те саме, що кожушанка; короткий чоловічий кожух» [1, с. 88]), *Козачина* (козачина – «стародавнє жіноче плаття; верхній чоловічий і жіночий одяг» [1, с. 88]), *Колош, Колошко* (пор. колоша – «штанина» [5, II, с. 524] або калоша – «взуття (переважно гумове)» [5, IV, с. 79]), *Корман* (корман – «верхній чоловічий одяг, серм'яга; жіноча коротка безрукавка з прямою або відрізною спинкою» [1, с. 88]), *Коц* (коц – «вовняне покривало, яким укривалися в холод» [1, с. 88]), *Курман, Курманов* (пор. курмані – 1) «брудна білизна, старий і подертий одяг», 2) «старий одяг»; курманя – «барахло» [1, с. 20]), *Курта, Куртов* (курта – «короткополий, шитий до стану каптан із вузьким сторчовим коміром» [8, с. 31–32]), *Куцик* (кучик – «короткий верхній одяг» [5, IV, с. 422]), *Лоскутов* (лоскут – «відрізок тканини» [9, с. 31–32]), *Матняк* (матня – «частина штанів, де сходяться холоші» [5, IV, с. 651]), *Ментусь* (мента – «жіночий одяг» [1, с. 20]), *Мунтян* (мунтян – «кептар, виготовлений з вибіленої овчини» [1, с. 93]), *Петелько, Петельчук* (петля – «частина мотузки, ремінця, нитки і т. ін., складена кільцем і зав'язана так, що кінці її можна зашморгнути» [5, VI, с. 344]), *Петлиця* (пор. петлиця – 1) «обкидана нитками або нашивна петелька на вилогах пальта, піджака», 2) «кольорова нашивка на комірі, грудях або рукавах форменого одягу, що править за знак розрізнення» [5, VI, с. 344]), *Плахотнюк, Плахтій* (пор. плахта – 1) «жіночий одяг замість спідниці», 2) «полотнянка», 3) «вид білої хустки, схожої на рушник», 4) «простиня» [7, III, с. 192–193]), *Плащевий, Плащенко, Потягач* (потягач – «кожух старий, подертий, покритий полотном» [1, с. 96]), *Рендюк, Рентюкевич* (ренд, рендя – 1) «стара подерта білизна», 2) «одяг»; [1, с. 21]); *Риндюк* (ринде – 1) «одяг, білизна»; [1, с. 21]), *Рукавчук, Сак* (пор. сак – 1) «риболовна снасть із сітки», 2) «сумка, торба з цупкої тканини для зберігання і перевезення речей», 3) «жіноче півпальто вільного крою»

[5, IX, с. 16]), *Сачко, Сачок* (сачок – «жіночий осінньо-зимовий короткий жакет» [10, с. 85]), *Сіраченко* (сірак – «чорна довга свита з білими нашивками; сукняна куртка; стара свита» [1, с. 98]), *Сірман* (сірмані – «верхній одяг із біло-чорної вовняної тканини» [1, с. 98]), *Сіряков* (сіряк – «верхній одяг із домотканого грубого сукна або з брезенту довжиною до п'ят; свита довга з темно-коричневого сукна» [1, с. 98]), *Сорочкін, Сукенник* (суkenка – «плаття» [10, с. 92]), *Сукманюк* (сукман – «довгий верхній плечовий одяг» [8, с. 47]), *Халат, Холошнюк* (холошні – «зимові штани» [5, II, с. 123]), *Черкес* (черкеса – «довга свита» [1, с. 101]), *Чуга* (чуга – «вид верхнього одягу з довгим коміром у галицьких лемків, пошитого з суцільних шматків доморобної тканини» [5, XI, с. 372]), *Чугайда* (пор. чугай – «пальто» [10, с. 104]), *Чуйко* (чуйка – «те саме, що чугай (верхній одяг з рукавами); довгий суконний каптан» [1, с. 102]), *Шаравара* (шаровари – «широкі штани особливого крою, які заправляють у халяви» [5, XI, с. 414]), *Шарафан* (шарафан – «те саме, що юпка; верхній жіночий одяг, шитий до талії, з широкою оборкою» [1, с. 102]), *Штанов, Шуба, Шубін, Шугайло* (шугай – «опанча жіноча, мантилья; різновид кофти, шитої без ліфа» [1, с. 103]), *Шушпан* (шушпан – «різновид кафтана жіночого; те саме, що халат із синьої китайки зі зборами від коміра, що робиться відкладним» [1, с. 103]), *Ярич* (пор. ярич – 1) «верхній одяг грубий», 2) «груба тканина» [1, с. 104]).

– Головні убори: *Башилик* (пор. башлик – 1) «сукняний каптур (відлога) з довгими кінцями, що звичайно надівається поверх шапки» [5, I, с. 115] або 2) «капюшон» [1, с. 76]), *Бирка* (пор. бирка – 1) «шкура овеча із смушок; смушева шапка» [1, с. 118], 2) «однорічна вівця», 3) «про нікчемну, погану жінку» [5, I, с. 167]), *Бриль* (бриль – «капелюх» [6, с. 257]), *Вовнянко* (пор. вовнянка – «хустка вовняна зимова» [1, с. 118]), *Гальонко* (пор. гальонка – 1) «дівочий головний убір з парчевої стрічки», 2) «спідниця з парчі» [1, с. 79], 3) «парчева стрічка» [5, I, с. 689]), *Гулевич, Гулик, Гулич* (гула – «папах» [9, I, с. 406]), *Джумига* (джумига – «шапка хутряна, іноді підбита лисячим хвостом» [1, с. 132]), *Завика* (пор. завіка – «хустка велика з домотканого полотна, на кінцях вишита перебором» [1, с. 119]), *Калан, Каланчук* (калан – «капелюх; повстяний або солом'яний капелюх; шапка чорна з низьким верхом і широкими крисами, загнутими вниз; капелюх з широкими крисами, обтягнутий стрічкою» [1, с. 132]), *Калапко* (калап – «те саме, що калан» [1, с. 132]), *Капелюх, Капелюшок, Каплюшенко* (пор. каплаух – «шапка з наушниками» [1, с. 133]), *Кащик* (пор. кащик – «шапка із сукна, кашкет» [1, с. 133] або відіменне), *Кибалко* (пор. кибалка – «старовинний жіночий головний убір, що має форму півмісяця» [6, с. 428]; «жіноча коса, закручена на голові за допомогою лляної стрічки» [1, с. 113]), *Киж* (кижа – «жіночий головний убір» [1, с. 120]), *Ковпак, Колпаков* (ковпак – «головний убір конусоподібної, овальної та ін. форми» [5, IV, с. 205]), *Козира, Козиревич* (козир – «картуз» [1, с. 134]), *Косач* (косач – «косинка біла, обшита мереживом» [1, с. 121] або орнітоназва), *Косяк* (косяк – «косинка, обшита мереживом чи обметана нитками з білого полотна» [1, с. 121]), *Коцьк* (пор. коцьк – 1) «хустка, складена персневидно, яку накладають на очіпок і обручем пов'язують на голові», 2) «вовна, якою оздоблювали перемітки» [1, с. 121] або 3) «грубе вовняне однотонне вкривало з начісками» [5, I, с. 115]), *Кучма, Кучмась, Кучменко* (пор. кучма – 1) «висока бараняча шапка», 2) «висока копиця (про волосся)» [5, IV, с. 424]), *Магера* (магерка – «повстяна шапка» [5, IV, с. 589]), *Мазниця* (мазниця – «велика чорна смушева шапка з суконним дном» [6, III, с. 359]), *Малай* (пор. малай – 1) «шапка жіноча і чоловіча зимова, підбита хутром, з наушниками», 2) «капелюх» [1, с. 135]) або 3) «вид хліба з кукурудзи, гороху або проса» [5, IV, с. 605]), *Рубець* (пор. рубець – 1) «тонке полотно», 2) «тонка ситцева або батистова хустка», 3) «весільна хустка», 4) «головний убір», 5) «полотно тонке, яке жінки використовували на головний убір типу рубка (намітки)» [1, с. 125] або 6) «шрам» [5, VIII, с. 892]), *Чепак* (чепак – «те саме, що очіпок» [1, с. 127]), *Чулков* (чулко – «головний убір засватаної дівчини: картонний обруч, обвитий стрічками, які звисають ззаду» [1, с. 128]), *Шалюк, Шаля* (шаль – «хустина» [10, с. 104]), *Шапка, Шапкін, Шликов* (пор. шлик – 1) «старовинний круглий або конічний головний убір, обшитий чи оздоблений хутром», 2) «конусоподібний верх шапки, що звисає вниз» [5, XI, с. 489]).

– Прикраси: *Басаманович* (пор. басаман – 1) «стрічка візерункова широка, яку чіпляють дівчата й молодіжці ззаду до шії (при коралях)», 2) «крайка» [1, с. 150]), *Басан* (басан – «крайка» [1, с. 150]), *Батко* (батка – 1) «виткана кольорова смуга на домотканих виробках» [1, с. 25]), *Булавко* (булавка – «шпилька» [5, I, с. 253]), *Гураль* (гуралі – «коралі» [1, с. 152]), *Дукач* (дукач – «прикраса жіноча нашійна; червінець у намисті дівчат» [1, с. 152]), *Клець* (клець – «китиця біля хустки, скатертини» [2, I, с. 225]), *Ключко, Ключков* (ключки – «стрічка з нашитим візерунком з бісеру для молоді» [1, с. 121]), *Кутасевич* (кутас – «прикраса у вигляді китиці на одязі» [8, с. 32]), *Кушак* (кушак – «пояс; широка червона стрічка, яку дівчата одягають на голову» [6, с. 169]), *Личманюк* (пор. личман – 1) «металева прикраса, яку жінки носили на шії», 2) «пастух овець» [5, IV, с. 502]), *Листван* (пор. листва – 1) «вишивка у вигляді прямої гладі; обшивка одягу», 2) «планка на прорізі вікна або дверей» [5, IV, с. 505]), *Лучко* (пор. лучка – «узорчатє намисто із різнокольорових намистин» [1, с. 155] або відіменне), *Намистюк, Оздоба* (пор. оздоба – «прикраса» [5, V, с. 651]), *Опушко* (опушка – «хутряна облямівка по краях верхнього одягу, деяких головних уборів» [8, с. 37]), *Очкур* (очкур – «пояс або шнур, яким стягують штани або шаровари для підтримання їх» [5, V, с. 834]), *Палюх* (пор. палюхи – «коралі з випаленої глини» [1, с. 156]), *Поволокін* (пор. поволока – 1) «шнурок, ремінь (на взутті)», 2) «слід (від чогось), що тягнеться по якійсь поверхні» [5, VI, с. 690]), *Попруга* (попруга – «пояс ремінний для підпоясування поясного одягу у чоловіків; пояс узорнотканий, крайка» [1, с. 108]), *Поясов, Ременюк, Скринник* (скринник – «ремінець вузький, оздоблений гудзиками, кінець якого звисає вниз» [1, с. 109]),

Татарко (татарка – «пацьорки, нанизані на вовну, які встромлювали у солом'яний капелюх» [1, с. 136] або національність), *Черес* (черес – «пояс шкіряний широкий, який носили чоловіки; виготовлявся з двох широких ремінів, складених і зшитих внизу по краях. У ньому носили гроші» [1, с. 109]), *Шварчук* (шварка – «нитка, на якій нанизані монетки або мосяжні гудзики, для прикрасення коси» [1, с. 159]), *Шнуров*, *Шпанка* (шпанка – «шпилька; дерев'яна шпилька, якою прикріплювали хустку або очіпок до волосся; головка шпильки була кольорова» [1, с. 120]).

– Тканини: *Атласюк* (атлас – «шовкова або напівшовкова тканина, блискуча і гладенька з лиця» [5, I, с. 70]), *Багас* (бугас, богас – «гатунок бавовняної тканини, ситець» [8, с. 102]), *Баркан* (баркан – «бархан, бумазєя» [8, с. 100]), *Вовна*, *Вовненко*, *Габай*, *Габак* (пор. габа – 1) «біле турецьке сукно», 2) «хвиля» або габати – «заперечувати; набридати» [6, с. 444]), *Дранчук* (драп – «густа шерстяна або напівшерстяна тканина, призначена для пошиття верхнього одягу» [5, II, с. 407]), *Каразей* (каразєя – «просте грубе сукно» [8, с. 112]), *Кармазін* (пор. кармазин – 1) «старовинне дороге темно-червоне сукно», 2) «той, хто носив одяг із цієї дорогої тканини», 3) «густо-червоний колір» [5, IV, с. 107]), *Китай* (китай – «різновид китайської бавовняної тканини» [8, с. 112]), *Мачулін* (пор. мачула – 1) «волокно, добуто з луб'яного шару кори молоді липи вимочуванням», 2) «груба тканина, виготовлена з такого волокна» [5, IV, с. 656]), *Мішуров* (пор. мішура – 1) «сріблясті або золотисті металеві нитки, що йдуть на виготовлення парчевої тканини, галунів», 2) «щось показне, обманливе» [5, IV, с. 763]), *Парчевий* (парча – «складноузорчаста тканина, зроблена з шовкових і золотих або срібних ниток» [5, VI, с. 83]), *Плис* (плис – «груба бавовняна ворсиста тканина; бавовняний бархат» [5, VI, с. 583]), *Флерчук* (флер – «тонка, прозора, звичайно шовкова тканина» [5, X, с. 606]), *Шерстий*, *Шерстюк*.

– Взуття: *Забродін* (заброта – 1) «чоботи з довгими халявами» [10, I, с. 225], 2) «штанина» [5, III, с. 29]), *Личак* (личаки – «постоли» [10, с. 57]), *Лобур* (лобур – «чобіт резиновий» [10, с. 57] або «бездіяльна й ледача людина» [5, IV, с. 536]), *Постолюк* (пор. постоли – 1) «м'яке селянське взуття з цілого шматка шкіри без пришивної підшови», 2) «личаки» [5, VII, с. 377]), *Футорняк* (футор – «шкіряна підкладка в халяві високого чобота» [5, X, с. 657]), *Ходак* (пор. ходак – 1) «те саме, що постоли» [1, с. 146] або 2) «той, хто йде, ходить пішки» [5, XI, с. 104]), *Холява*, *Холяво*, *Холявченко* (пор. халява – 1) «верхня трубчаста частина чобота, що прикриває литку», 2) «неохайна, розпугна чи скупа людина» [5, XI, с. 15]), *Холевиця* (пор. холева – «халява» [1, с. 146]), *Черевик*, *Чоботько*, *Чуняк* (пор. чуні – 1) «мотуз'яні, солом'яні постоли, личаки», 2) «гумове або шкіряне взуття у вигляді калош з потовщеними бортами й підшвами» [5, XI, с. 384]), *Чуркін* (пор. чурка – «онуча» [1, с. 148] або чуркати – «бити струменем; дзюрити» [5, XI, с. 385]), *Шкарбун* (шкарбуни – «чоботи старі, великі» [10, с. 105]), *Шлапак* (пор. шлапан – 1) «шкарбан – старе, стоптане, рване взуття», 2) «тютхтій, роззява» [5, XI, с. 488]).

Проаналізовані антроподиниці інколи походять від апелятивів, що мають кілька значень, одне з яких пов'язане з лексико-семантичною групою назв одягу та взуття. Як зазначає К. Д. Глуховцева, важко сказати, які із значень названих слів було покладено в основу прізвиськ, що потім стали родовими прізвищами. З одного боку, здається, що найбільш уживані, а з іншого – не виключена можливість, що саме незвичайне значення апелятива могло привернути увагу громади, у якій проживав першоносії прізвиська [2, с. 50].

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, здійснений аналіз прізвищевої системи Центральної Хмельниччини дозволив виявити 152 апелятиви на позначення назв одягу та взуття, які стали твірними основами близько 200 антропонімів.

Установлено, що серед проаналізованих прізвищ вищу активність виявляють лексико-семантичні групи «Одяг» (84), «Головні убори» (43), «Прикраси» (29), меншу – «Тканини» (21) і «Взуття» (19).

Потребують подальшого вивчення ПН і прізвища Центральної Хмельниччини, основи яких засвідчують негативнооцінну лексику.

Література

1. Матейко К. Український народний одяг : Етнографічний словник. Київ, 1996. 196 с.
2. Глуховцева К. Д. Прізвища жителів Луганщини, співвідносні з назвами одягу та взуття. Волинська Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. Житомир, 2010. № 22(II). С. 48–55.
3. Лісова Л. О. Сучасні прізвища Волині, похідні від назв одягу та взуття. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Вип. 56. Ч. 1. Львів, 2012. С. 316–321.
4. Яценко Н. О. Українські прізвищеві назви XVII ст., мотивовані апелятивами на позначення назв одягу (на матеріалі «Реєстру Війська Запорозького 1649 року»). *Studia Slavica*. Випуск 9. Ужгород, 2009. С. 96–100.
5. Словник української мови : в 11 т. За ред. І. К. Білодіда. Київ, 1970 – 1980.
6. Етимологічний словник української мови : У 7 т. Київ, 1982 – 2003. Т. I–VII.
7. Грінченко Б. Д. Словник української мови. Київ, 1996–1997. Т. I – IV.
8. Славутич Є. В. Військовий костюм в Українській козацькій державі : Уніформологічний словник. Київ, 2012. 170 с.
9. Даль В. Словарь живого великорусского языка. Москва, 1978 – 1980. Т. I – IV.
10. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок. У 2-х т. Т. 1. А–Н. Луцьк, 2000. XXIV + 354 с.

References

1. Matejko K. Ukrajins'kyj narodnyj odjagh : Etnohrafichnyj slovnyk. Kyjiv, 1996. 196 s.
2. Ghlukhovceva K. D. Prizvyshha zhyteliv Lughanshhyny, spivvidnosni z nazvamy odjaghu ta vzuttja. Volynj-Zhytomyrshhyna. Istoryko-filologhichnyj zbirnyk z rehionalnykh problem. Zhytomyr, 2010. № 22(II). S. 48–55.
3. Lisova L. O. Suchasni prizvyshha Volyni, pokhidni vid nazv odjaghu ta vzuttja. Visnyk Ljvivskogho universytetu. Serija filologhichna. Vyp. 56. Ch. 1. Ljviv, 2012. S. 316–321.
4. Jacenko N. O. Ukrajins'ki prizvyshhevi nazvy XVII st., motyvovani apeljatyvamy na poznachennja nazv odjaghu (na materialy "Rejestru Vijsjka Zaporoz'kogho 1649 roku"). Studia Slavistica. Vypusk 9. Uzhghorod, 2009. S. 96–100.
5. Slovnyk ukrajins'koji movy : v 11 t. Za red. I. K. Bilodida. Kyjiv, 1970–1980.
6. Etymologhichnyj slovnyk ukrajins'koji movy : U 7 t. Kyjiv, 1982 – 2003. T. I–VII.
7. Ghrinchenko B. D. Slovnyk ukrajins'koji movy. Kyjiv, 1996–1997. T. I–IV.
8. Slavutych Je. V. Vijs'kovyj kostjum v Ukrajins'kij kozackij derzhavi : Uniformologhichnyj slovnyk. Kyjiv, 2012. 170 c.
9. Dalj V. Slovarj zhyvogho velykorusskogho jazyka. Moskva, 1978 – 1980. T. I–IV.
10. Arkushyn Gh. L. Slovnyk zakhidnopolis'kykh ghovirok. U 2-kh t. T. 1. A–N. Luc'k, 2000. XXIV + 354 s.

Надійшла / Paper received: 05.11.2020
Надрукована / Paper Printed : 04.01.2021